

РЕШЕНИЕ

№ 327

гр. София, 06.01.2024 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

СОФИЙСКИ РАЙОНЕН СЪД, 25 СЪСТАВ, в публично заседание на дванадесети октомври през две хиляди двадесет и трета година в следния състав:

Председател: **ЙОАННА Н. СТАНЕВА**

при участието на секретаря **С. Е. Д.**
като разгледа докладваното от **ЙОАННА Н. СТАНЕВА** Гражданско дело № 20221110149821 по описа за 2022 година

Предявени са от **Л. И. А.** срещу „**П. Ф. Б.**“ АД обективно кумулативно съединени иски с правно основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД с искане да се признае за установено в отношенията между страните, че сключеният между тях Договор за паричен заем с номер 8696/22039 от 04.05.2018г. е нищожен като противоречащ на закона, евентуално за прогласяване за нищожни на разпоредбите на чл. 2, ал. 1, буква „ж“ и „и“ и чл. 6 от договора, както и осъдителен иск с правно основание чл. 55, ал. 1, предл. 1 ЗЗД за осъждане на ответника да заплати сумата от 320,40 лева /съгласно протоколно определение от 12.10.2023г./, представляваща платена сума по нищожен договор за кредит от 04.05.2018г. за възнаградителна лихва и неустойка.

Ищецът **Л. И. А.** твърди, че на 04.05.2018г. между нея и ответника бил сключен договор за паричен заем с номер 8696/22039 от 04.05.2018г. за сума в размер на 1000 лева със срок на кредита 32 седмици, общ размер на месечна вноска 53 лева и размер на общо задължение 1696 лева. Твърди, че била заплатила дължимите по кредита суми и претендира връщане на недължимо платена сума в размер на 696 лева. Сочи, че договорът за заем от 04.05.2018г. попадал под уредбата на ЗПК, като сумата за неустойка по чл. 6, ал. 4 не била включена в ГПР, като ако е била включена, то посоченият в договора ГПР не би бил 47,47 %, а по-висок. Поддържа, че договорът за заем е нищожен и не дължи договорените лихви и неустойка. Намира, че договорената в чл. 6 неустойка представлява скрита лихва, която не била включена в годишния процент на разходите и не била надлежно посочена в договора като лихва. Счита, че по този начин се нарушавали добрите нрави. Поради невключване на неустойката в ГПР бил нарушен чл. 11, ал. 1, т. 10 и чл. 19, ал. 1 ЗПК. Съгласно чл. 11, ал. 1, т. 9, т. 10, т. 11 и т. 12 от ЗПК договорът за заем бил недействителен и не пораждал права и

задължения за страните по кредитното правоотношение. Твърди, че съгласно чл. 23 ЗПК се дължало само връщане на реално получената сума, но не и лихва и други разходи по кредита. Поддържа, че договорената неустойка представлява възнаграждение, дължимо под условие /ако не се предостави обезпечение/ и затова размерът ѝ следва да бъде включен в годишния процент на разходите. Твърди, че договорът за кредит не бил индивидуално договорен. Счита, че липсата на индивидуално договаряне на параметрите в договора за паричен заем, както и неконкретизирано формиран ГПР, съответно уговорен ГЛП, правели договорните клаузи неравноправни и на основание чл. 146 ЗЗП нищожни. Посоченият в договора ГПР от 47,47 % не отговарял на реалния размер на ГПР по договора, което било нарушение на чл. 11, ал. 1, т. 10 ЗПК, а това правило целият договор за кредит недействителен съгласно чл. 22 ЗПК. Поради което счита, че дължи само връщане на реално получената сума, но не и на лихва и други разходи по кредита. Искането към съда е да уважи предявените иски. Претендира разноски.

В срока по чл. 131, ал. 1 ГПК е постъпил отговор на исковата молба от ответника, с който се оспорват предявените иски. Изложени са съображения, че на 04.05.2018г. по искане на Л. А. ѝ бил предоставен Стандартен европейски формуляр за предоставяне на информация за потребителските кредити, след което на база представената информация ищцата била взела решение да кандидатства за заем. Общо дължимата сума по кредита била 1696 лева, от която 1000 лева главница, възнаградителна лихва в размер на 135,37 лева и неустойка в размер на 560,63 лева. Твърди, че от искане за сключване на индивидуален договор за паричен заем № 8696 от 04.05.2018г. било видно, че това било поредно кандидатстване, имала юридическо образование и работи като юрисконсулт с двегодишен стаж. От направените вътрешни проверки било установено, че към момента на кандидатстване имала 3 активни банкови кредита и трите в просрочие, като два от тях били в забава „91 до 180 дни“, един „0 до 30 дни“ и четири активни кредита към финансови институции в статус „0 до 30 дни“. Сочил, че разглеждайки кредитното ѝ досие се виждали множество кредити в просрочие през годините със статуси от „91 до 180 дни забава“, „под наблюдение“, „необслужван“ и „загуба“. Проверка в НАП показвала, че лицето е с прекъснати здравноосигурителни права. Сочил, че постигнали съгласие за подписване на нов пореден индивидуален договор за паричен заем, съответстващ на кредитното ѝ досие и оценка на отдел „риск“, определящ Л. А. като високо рисков клиент. С цел минимизиране на риска се договорили индивидуално с ищцата за клаузата на чл. 6 от договора, предвиждаща неустойка. Поддържа, че ищцата била усвоила кредита, като била заплатила редовно само 2 вноски от 32 по погасителния план, като на 25.05.2018г. била подала заявление за предсрочно погасяване на заем № 8696/22039. На база на заявлението, ищцата била приключила заема си към дружеството, като била заплатила сумата от 1214,40 лева, от които 944,59 лева, непадежирала главница и част от неустойка по чл. 6, ал. 4 в размер на 269,81 лева. Твърди, че общо били заплатени 1320,40 лева, а не 1696 лева. Поддържа, че договорът бил сключен при фиксиран лихвен процент за целия му срок- 41 %. В договора бил посочен общият размер на всички плащания по договора в размер на 1135,36 лева, а в буква И и годишният процент на разходите на заема – 47,47 %, реквизити по чл. 11, ал. 1, т.

10 ЗПК. Сочи, че договорът за кредит и ОУ били подписани от кредитополучателя, който не бил оспорил подписа си. Поради което твърди, че не били налице сочените от ищеца основания за недействителност на договора за заем и същият бил валидно сключен. Поддържа, че уговорената възнаградителна лихва не противоречи на добрите нрави, размерът ѝ бил съобразен с размера на кредита, че е отпуснат за срок от 32 седмици, не бил обезпечен адекватно и същият бил съответен на насрещната престация на кредитора и на риска, който се поемал като небанкова институция, която се самоиздържала от собствената си печалба, която не противоречала на принципа за справедливост и добросъвестност. Твърди, че клаузата за неустойка в чл. 6 била уговорена с ищеца в индивидуални преговори преди подписването на договора за паричен заем. Поддържа, че същата не цели заобикаляне на закона, а е пряко договорена с ищеца и релевантна на степента на риск и представлява договорно задължение за представяне на обезпечение при отпускане на високо рисков кредит на клиент с лоша кредитна история. Сочи, че ищецът е заплатил само 304,85 лева неустойка по чл. 6, а останалата част до 560,63 лева била опростена в знак на добра воля след заявление за предсрочно погасяване от 25.05.2018г. Искането към съда е да отхвърли предявените искове. Претендира разноски.

С влязло в сила протоколно определение от 12.10.2023г. съдът е прекратил производството по гр. дело № 49821/22г. по описа на СРС, 25-ти състав в частта, с която Л. А. е предявила осъдителен иск по чл. 55, ал.1, предл. 1 ЗЗД за сумата над 320,40 лева до пълния предявен размер от 696 лева, представляваща платена сума по нищожен договор за кредит от 04.05.2018г.

Съдът, като съобрази доводите на страните и събраните доказателства, поотделно и в тяхната съвкупност, съгласно правилата на чл. 12 ГПК, намира за установено следното от фактическа и правна страна:

Исковата молба е редовна, а предявените с нея искове са процесуално допустими. В хипотезата на предявен осъдителен иск по чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД, въпросът за валидността на правоотношението, по което е извършено плащането, е преюдициален по отношение на основанието за имущественото размястване, и съдът поначало дължи произнасяне по него в мотивите на съдебния акт. При това положение кумулативно съединеният установителен иск за нищожност на това правоотношение има характера на инцидентен установителен иск, с който се иска произнасяне със сила на пресъдено нещо по преюдициалния за осъдителния иск въпрос. Подобно съединяване е допустимо, както когато е извършено с исковата молба, така и когато е извършено по реда на последващото обективно съединяване на искове съгласно чл. 212 ГПК.

В доказателствена тежест на ищеца по иска с правно основание чл. 26, ал. 1, предл. 1 ЗЗД е да докаже сключването на договор за заем, както и че клаузи от него противоречат на закона. В доказателствена тежест на ответника е да докаже, че при сключване на договора са спазени изискванията на ЗПК, включително, че клаузите в договора са индивидуално уговорени.

В доказателствена тежест на ищеца по предявения иск с правно основание чл. 55, ал. 1,

предл. 1 ЗЗД е да докаже, че е заплатила на ответника сумата от 320,40 лева, с която е погасила по договора за заем задължения за възнаградителна лихва и неустойка. В доказателствена тежест на ответника е да докаже наличието на валидно правоотношение по договор за предоставяне на заем, размера и изискуемостта на вземанията по него, в частност наличието на валидна клауза, предвиждаща заплащане на възнаградителна лихва и неустойка, т.е. че е налице основание за получаването на сумата.

Страните по делото не спорят и с обявления за окончателен доклад съдът е обявил за безспорни и ненуждаещи се от доказване на основание чл. 146, ал. 1, т. 3 ГПК обстоятелствата, че между тях е сключен Договор за паричен заем № 8696/22039 от 04.05.2018г., както и че Л. А. е извършила плащания по заема в общ размер от 1320,40 лева. Освен безспорния им характер, тези обстоятелства се установяват от приетия договор за паричен заем, както и от представените от ответника Приложение № 1 към договора за заем и заявление за предсрочно погасяване на паричен заем № 8696/22039, подадено от ищцата.

От приетия Договор за паричен заем № 8696/22039 от 04.05.2018г. се установява, че заемът е отпуснат в размер на 1000 лева – главница, с фиксиран лихвен процент на възнаградителната лихва в размер на 41 %, годишен процент на разходите от 47,47%, общ размер на плащанията 1135,36 лева, при срок на договора от 32 седмици с краен срок на погасяване 21.12.2018г.

Сключеният между страните договор е потребителски, поради което намира своята правна регламентация в Закона за потребителския кредит /ЗПК/, като според легалната дефиниция, дадена в разпоредбата на чл. 9 ЗПК, въз основа на договора за потребителски кредит кредиторът предоставя или се задължава да предостави на потребителя кредит под формата на заем, разсрочено плащане и всяка друга подобна форма на улеснение за плащане, с изключение на договорите за предоставяне на услуги или за доставяне на стоки от един и същи вид за продължителен период от време, при които потребителят заплаща стойността на услугите, съответно стоките, чрез извършването на периодични вноски през целия период на тяхното предоставяне. Условие за неговата действителност е писмената форма – чл. 10, ал. 1 ЗПК. Съгласно чл. 11, ал. 1, т. 10 ЗПК договорът за потребителски кредит се изготвя на разбираем език и съдържа годишния процент на разходите по кредита и общата сума, дължима от потребителя, изчислени към момента на сключване на договора за кредит, като се посочат взетите предвид допускания, използвани при изчисляване на годишния процент на разходите по определения в приложение № 1 начин. Съгласно чл. 19, ал. 1 ЗПК годишният процент на разходите по кредита изразява общите разходи по кредита за потребителя, настоящи или бъдещи /лихви, други преки или косвени разходи, комисиони, възнаграждения от всякакъв вид, в т. ч. тези, дължими на посредниците за сключване на договора/, изразени като годишен процент от общия размер на предоставения кредит.

Съгласно чл. 6, ал. 1 и ал. 3 от договора заемателят се задължава на основание чл. 23 от ЗЗД в срок от три дни след сключването на настоящия договор, да осигури действието на трето физическо лице, изразяващо се в поемане на солидарно задължение в полза на заемодателя за връщане на всички дължими погасителни вноски, разходи и неустойки.

Третото лице /поръчител/ подлежи на предварителна проверка от страна на заеодателя с оглед на неговата възможност да поеме посочения солидарен дълг. Страните се договарят, че третото лице – поръчител следва да отговаря кумулативно на минимум следните условия: навършена възраст от 25 години; минимален осигурителен брутен доход от 2000 лева; валидно трудово правоотношение от поне 9 месеца; да няма неплатени осигуровки за последните две изтекли календарни години; при наличие на задължения към други други финансови институции, кредитната му история в ЦКР-БНБ една година назад да е със статус не по-лош от 401 „Редовен“.

Според чл. 6, ал. 4 от договора, страните се съгласяват, че неизпълнението на задължението на заемателя, посочено в този член ще причини на заеодателя вреди, които неустойката посочена в тази алинея следва да обезщети. В случай, че заемателят не изпълни задължението си посочени в чл. 6, ал. 1, за когото да са изпълнени условия на чл. 6, ал. 3, същият дължи на заеодателя неустойка в размер на 560,63 лева.

Като съобрази съдържанието на цитираните клаузи, съдът намира, в случая че не е спазено изискването на чл. 11, ал. 1, т. 10 ЗПК, тъй като уговорената в процесния договор неустойка представлява разход по кредита, който следва да бъде включен при изчисляването на годишния процент на разходите. Съобразно правилото на чл. 19, ал. 4 ЗПК годишният процент на разходите не може да бъде по-висок от пет пъти размера на законната лихва по просрочени задължения в левове или във валута, определена с постановление на Министерския съвет на Република България /основен лихвен процент плюс 10 пункта/, което към 04.05.2018г. означава, че лихвите и разходите по кредита не могат да надхвърлят 50 % от заетата сума. Този извод следва от дефиницията на понятието "общ разход по кредита за потребителя", съдържаща се в § 1, т. 1 от ДР на ЗПК, според която това са всички разходи по кредита, включително лихви, комисионни, такси, възнаграждения за кредитни посредници и всички други разходи, пряко свързани с договора за потребителски кредит, които са известни на кредитора и които потребителят трябва да заплати, включително разходите за допълнителни услуги, свързани с договора за кредит, и по-специално застрахователните премии в случаите, когато сключването на договора за услуга е задължително условие за получаване на кредита, или в случаите, когато предоставянето на кредита е в резултат на прилагането на търговски клаузи и условия; общият разход по кредита за потребителя не включва нотариални такси.

В разглеждания случай е несъмнено, че получаването на кредита е обусловено от заплащането на неустойката. Това е така на първо място, защото изискването за предоставяне на обезпечение чрез поръчителство съдържа множество ограничения и конкретно определени параметри, които предвид характера и изключително краткия срок за предоставяне правят задължението за предоставяне на обезпечение изключително трудно изпълнимо. Тридневният срок за предоставяне на обезпечението е прекомерно кратък и това създава значително затруднение за потребителя-заемател за предоставяне на обезпечение чрез поръчител, тъй като същият следва да отговаря на критерии, чието изпълнение подлежи на удостоверяване пред заеодателя чрез предоставяне на официални документи.

Същевременно в договора и общите условия липсва клауза, която да предвижда освобождаване на заемателя от задължението за плащане на неустойка, ако предостави обезпечение на заема, макар и извън уговорения тридневен срок. Напротив, тридневният срок е уреден като краен и преклузивен, и с неговото изтичане се поражда задължението на заемателя за плащане на неустойката, независимо от неговите последващи действия. Следователно от значение за интереса на кредитора при определяне на неустойката не е обезпечаването на кредита, а спазването на краткия тридневен срок.

Показателно е и обстоятелството, че компенсаторната неустойка санкционира неизпълнение на задължение, различно от главното задължение на заемателя по договора /да върне заетата сума/, и се дължи независимо от това, дали заемателят плаща дължимите погасителни вноски на уговорените падежни дати. Обезпечението на заема няма самостоятелно значение извън неговата функция да гарантира изпълнението на главното задължение. Обезпечението не е самоцел и вредите, които възникват за заемотателя при липсата му, са последица от невъзможността на заемотателя да удовлетвори вземането си от обезпечението, ако заемателят не плаща задълженията си. В случая, обаче, неустойката изначално не е обвързана с настъпването на каквито и да било вреди за заемотателя и се дължи независимо от това дали такива биха могли реално да настъпят или не.

Не може да бъде пренебрегнат и фактът, че неизпълнението на задължението за предоставяне на обезпечение е санкционирано с неустойка, чийто размер надхвърля 56 % от размера на заетата сума. Касае се за вземане, което ако беше включено в размера на годишния процент на разходите, той при всяко положение би надхвърлил законоустановения размер от 50%. Единствено формалното уреждане на вземането като неустойка прави възможно неговото начисляване, без това да влече след себе си нищожност на уговорката.

От съвкупната преценка на всичко изложено по-горе следва извода, че с предвиждане на въпросната неустойка не се цели обезпечаване на договора, а оскъпяване на заема чрез кумулиране на скрито възнаграждение под формата на неустойка, което обяснява и уредената още при сключването на договора клауза, предвиждаща неустойката да се прибавя към погасителните вноски.

Следователно процесната неустойка има характера на "общ разход по кредита за потребителя" по смисъла на § 1, т. 1 от ДР на ЗПК и е следвало да бъде включена в годишния процент на разходите. Доколкото, съгласно гореизложеното, неустойката представлява сигурно възнаграждение за заемотателя, което той очаква да получи към датата на сключване на договора за заем, то посочването на годишен процент на разходите без включване на това възнаграждение цели въвеждане на потребителя в заблуждение относно разходите му по заема, а именно, че те ще бъдат в размер на 47,47 % годишно, а не над 70 %, който размер е ясно установим от размера на невключената в ГПР неустойка, без изчислението да изисква специални познания в областта на счетоводството.

При това положение посоченият в договора годишен процент на разходите не позволява на потребителя да прецени икономическите последици от сключването на сделката, каквото

именно е предназначението му, а ГПР, който изначално не е годен да изпълни своето предназначение, не е правно валиден. Ето защо в случая е налице нарушение на чл. 11, ал. 1, т. 10 ЗПК – непосочване на годишен процент на разходите, и приложение следва да намери нормата на чл. 22 ЗПК. Обстоятелството, че ответното дружество – заемодател е преценило ищцата като „високорисков“ клиент при сключване на договора е неотнормимо към този извод, доколкото съгласно чл. 18, ал. 1 ЗПК, отрицателната оценка на кредитоспособността на заемателя би могла да резултира в отказ на заемодателя от сключване на договора за потребителски кредит, респективно в сключването му само при условие, че бъде предоставено предварително обезпечение, но не и в уговарянето на скрито допълнително възнаграждение за заемодателя под формата на компенсаторна неустойка. На следващо място цитираната от ответника клауза на чл. 6, ал. 5 от договора, според която страните се съгласяват, че размерът на неустойката е договорен в индивидуални преговори между тях и отразява напълно постигнатите договорки, както и че договореният размер не е прекомерен, представлява лишена от правно действие декларация, доколкото по делото липсват доказателства потребителят в действителност да е имал възможността да оказва влияние върху размера на неустойката.

Предвид гореизложеното, процесният договор за кредит е недействителен на основание чл. 22 ЗПК вр. чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД и предявеният иск в тази насока е основателен и следва да бъде уважен. С оглед недействителността на целия договор, предявеният евентуален иск за прогласяване нищожността на отделни клаузи от него не подлежи на разглеждане.

На следващо място, съгласно чл. 23 ЗПК, когато договорът за потребителски кредит е обявен за недействителен, потребителят връща само чистата стойност на кредита, но не дължи лихва или други разходи по кредита. Както беше посочено по-горе, обстоятелството, че ищцата е платила на ответника по договора за кредит сумата от общо 1320,40 лева е безспорно между страните и се установява от представената от ответника счетоводна справка, от която е видно, че всички погасителни вноски по главницата, възнаградителната лихва и неустойката са изплатени окончателно на 25.05.2018г. Чистата стойност на кредита /главницата/ е в размер на 1000 лева, поради което и предвид недействителността на договора, разликата от 320,40 лева /1320,40 - 1000/ се явява платена при начална липса на основание и подлежи на връщане. Ето защо предявеният осъдителен иск с правно основание чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД също е основателен и следва да бъде уважен изцяло.

По разноските.

При този изход от спора, право на разноски имат и двете страни с оглед частичното прекратяване на производството по осъдителния иск за разликата над 320,40 лева до пълния предявен размер от 696 лева. В случая, обаче, ответникът не е представил доказателства, че е сторил разноски в производството и такива не следва да му се присъждат. Ищцата е сторила разноски за държавна такса в размер на 100 лева като с оглед намаляването на размера на предявения осъдителен иск следва да се редуцират и сторените разноски за държавна такса. Съдът изчисли пропорционално държавната такса, която следва да бъде

присъдена на ищцата съобразно размера на иска по чл. 55, ал. 1, предл. 1 ЗЗД след намаляването му до 320,40 лева, като намира, че на ищцата следва да се присъдят разноски за държавна такса по предявените искове в общ размер от 73,02 лева /50 лева по установителния иск и 23,02 лева по осъдителния иск/.

Предвид изложените съображения, съдът

РЕШИ:

ПРОГЛАСЯВА по предявения от Л. И. А., с ЕГН: *****, с адрес: гр. В., ул., №., срещу „П. Ф. Б.“ АД, с ЕИК, със седалище и адрес на управление: гр. С., ж.к., бл., вх., ап., иск с правно основание чл. 22 ЗПК вр. чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД, нищожността на сключения между страните Договор за паричен заем с номер 8696/22039 от 04.05.2018г.

ОСЪЖДА „П. Ф. Б.“ АД да заплати на Л. И. А. на основание чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД сумата от **320,40 лева**, представляваща платена без основание сума по Договор за паричен заем с номер 8696/22039 от 04.05.2018г., както и на основание чл. 78, ал. 1 ГПК сумата от **73,02 лева**, представляваща сторените по делото разноски.

РЕШЕНИЕТО може да бъде обжалвано с въззивна жалба пред Софийски градски съд в двуседмичен срок от връчването му на страните.

Съдия при Софийски районен съд: _____